

**STOP DE
LANGE**

**ARM VAN
RABAT!**

MONITOR/DENKTANK
LANGE ARM RABAT

VOORAF

De vrijheid om jezelf te kunnen zijn lijkt in Nederland vanzelfsprekend, maar deze vrijheid geldt nog lang niet voor alle Nederlanders. In deze brief willen wij uw aandacht vragen voor Nederlanders van Marokkaanse herkomst die ernstig in hun bewegingsvrijheid, godsdienstvrijheid, vrijheid van meningsuiting, gewetensvrijheid en seksuele vrijheid worden beperkt door de inmenging, controle, beïnvloeding en intimidatie door de Marokkaanse overheid. Hoewel de Nederlandse regering veel maatregelen heeft getroffen om ongewenste beïnvloeding van verschillende statelijke actoren zoals China, Rusland, Iran, Turkije e.d. tegen te gaan, blijft de lange arm van Rabat buiten beeld. Het is hoog tijd voor een radicale koerswijziging.

INLEIDING: EEN LANGE ARM MET VELE VERTAKKINGEN

Marokko investeert al decennialang in het beheersen van de diaspora en in een positief imago over het regime. Daarbij wordt diezelfde diaspora veelvuldig ingezet. Marokkaanse statelijke actoren maken dankbaar gebruik van de binding die Marokkaanse Nederlanders met het land hebben en ervaren.

Het Marokkaanse regime zet alle middelen en mechanismen in om haar doelen te bereiken. Dat gebeurt met subtiele vormen van propaganda en inkapseling, maar ook met middelen die het daglicht en daarom de openbaarheid niet verdragen: beïnvloeding en spionage via bijvoorbeeld moskeeën, Marokkaans-Nederlandse jongeren opzettelijk vervreemden van Nederland door de Nederlandse politiek en media als vijandig te framen, inspelen op loyaliteitsgevoelens van bijvoorbeeld politiefunctionarissen, groomen en verleiden van politici en andere gezagsdragers om zo invloeden en positieve positionering te 'kopen' binnen Nederlandse politiek en in het Nederlandse parlement. Deze inmengingsactiviteiten zijn in het verleden ook door de AIVD geconstateerd.

De lange arm van Rabat is, 60 jaar na het begin van de Marokkaanse migratie naar Nederland, geworden tot een effectief instrument met een buitengewoon aanpassingsvermogen en strategische vertakkingen binnen alle belangrijke Nederlandse (en Europese) instituties. De Marokkaanse ambassade en de vier consulaten vervullen - naast hun diplomatieke en consulaire taken - een actieve rol in het coördineren, aanjagen en ondersteunen van beïnvloedingsactiviteiten.

Wat we zeker weten en kunnen aantonen, is dat de Marokkaanse staat er alles aan doet om positie en invloed te verwerven in moskeeën, onze nationale en gemeentelijke overheden en volksvertegenwoordiging, politie, brandweer, de kunst- en cultuursector, de media, vrouwen- en jongerencentra, universiteiten en de professionele sportwereld. Dit lichten we nader toe in de bijlage van deze notitie.

Invloedrijke Nederlanders van Marokkaanse herkomst worden gefêteerd en ingekapseld door het Marokkaanse regime: politici, medici, ondernemers, advocaten, journalisten, universiteitsdocenten, politiemensen, brandweerlieden, sporters, werknemers en besturen van gesubsidieerde organisaties en nog veel meer Nederlanders van Marokkaanse herkomst behartigen bewust en soms onbewust de buitenlandse en binnenlandse belangen van de Marokkaanse staat. Ook als die strijdig zijn met de collectieve en individuele belangen van Nederlanders.

HEIMELIJK

Deze 'vrienden van Marokko' zijn bovendien niet altijd open over hun persoonlijk en zakelijk verkeer met Marokkaanse statelijke actoren, zeker als ze voldoende omgevingsbewust zijn. Dit gebrek aan transparantie maakt dat deze praktijken niet of moeilijk navolgbaar en controleerbaar zijn. Niet alleen voor de gewone burger, maar ook voor de Nederlandse instituties. De gevolgen hiervan zijn onder andere zelfcensuur, verlies van het veiligheidsgevoel en aantasting van de sociale stabiliteit en democratische rechtsorde.

Marokkaanse beïnvloeding en inmenging gebeurt heimelijk en heeft daarmee de potentie om de betrokkenen chantabel te maken. Marokko infiltreert en beïnvloedt Nederlandse instituties dus niet alleen, Marokko corrupteert ze ook. De AIVD heeft hier in het verleden voor gewaarschuwd, maar de heimelijkheid en het ogenschijnlijk onschuldige karakter van de lange arm van Rabat maakt dat de gemiddelde Nederlander de activiteiten van Marokkaanse statelijke actoren (vaak in nauwe samenwerking met Marokkaanse Nederlanders) niet als problematisch herkent.

REDENEN VOOR DE NEDERLANDSE OVERHEID OM IN TE GRIJPEN

Die herkenning en erkenning van de schadelijkheid van Marokkaanse inmenging in Nederland, op allerlei niveaus en van allerlei aard, willen wij met deze notitie en met gesprekken en debat, maatschappelijk en politiek agenderen. Wij vragen de Nederlandse overheid om in te grijpen. Daarvoor hebben we verschillende argumenten.

-
1. *HET IS EEN KERNTAAK VAN DE OVERHEID OP TE KOMEN VOOR DE VRIJHEID VAN NEDERLANDSE BURGERS EN HEN TE BESCHERMEN TEGEN ONGEWENSTE BUITENLANDSE BEÏNVLOEDING*

Dat een deel van de Nederlanders wordt beperkt in hun vrijheid, bespioneerd en geïntimideerd door een buitenlandse mogendheid is al genoeg reden om in te grijpen als Nederlandse overheid. De bescherming van je burgers tegen buitenlandse staten is immers een kerntaak van de overheid.

-
2. *HET IS EEN KERNTAAK VAN DE OVERHEID SUCCESVOLLE DEELNAME AAN DE SAMENLEVING MOGELIJK TE MAKEN VAN MIGRANTEN EN VLUCHTELINGEN DIE ZICH (DEFINITIEF) VESTIGEN IN NEDERLAND.*

Het gevoel bij Nederland te horen en Nederlander te zijn is daarbij essentieel. Alleen dan verbinden burgers zich aan Nederland en hun landgenoten, alleen dan zijn zij bereid mee te bouwen aan een eerlijk en effectief politiek bestel, een florerende economie en een sociale, inclusieve en veilige samenleving.

TEGENSTRIJDIGE BELANGEN EN WAARDEN

De Nederlandse overheid staat nu toe dat er voortdurend aan grote groepen Nederlanders getrokken wordt door autoritaire staten die Nederlandse burgers willen verleiden en bewegen tot het verdedigen en dienen van hun belangen.

Marokko wil dat Marokkaanse Nederlanders zich identificeren met Marokko, investeren in Marokko (geld overmaken, daar bankrekeningen openen, daar grond en vastgoed kopen, daar bedrijven beginnen), uitkomen voor Marokko (voetbal) en opkomen voor Marokko binnen Nederland en de Europese Unie. Marokko zet hiervoor het mechanisme van begunstiging handig in.

Behalve om belangen gaat het ook om botsende waarden: voor Nederland belangrijke waarden als vrijheid, democratie en gelijkwaardigheid, worden door een land als Marokko juist als bedreigend voor de status quo ervaren.

3. HET IS NIET ALLEEN EEN VEILIGHEIDSKWESTIE OF EEN ZAAK VAN DE MAROKKAANS-NEDERLANDSE GEMEENSCHAP, MAAR HET GAAT DE HELE SAMENLEVING AAN

Marokko profiteert van de jarenlange onverschilligheid en het gebrek aan proactief optreden van de Nederlandse overheid. De Nederlandse overheid laat vaak andere belangen zoals terrorismebestrijding en aanpak van grensoverschrijdende criminaliteit prevaleren boven het tegengaan van ongewenste beïnvloeding.

Dat de Nederlandse overheid zich bijvoorbeeld vanwege de scheiding van kerk en staat niet of nauwelijks met Nederlandse moskeeën bemoeit, betekent niet dat Marokko zich ook aan deze scheiding van kerk en staat houdt. Sommige moskeeën halen hun imams nog steeds uit Marokko. Zij verwaarlozen daarmee de noodzaak tot investeren in een Nederlandse imamopleiding. We praten in Nederland al vanaf het begin van de jaren '90, dus ruim dertig jaar, over het opzetten van imamopleidingen in Nederland. Dit komt echter amper van de grond omdat hiervoor bij de Marokkaans-Nederlandse (ook Turks-Nederlandse) moskeevertegenwoordigers te weinig urgentie bestaat en Marokko weinig belang heeft bij een Nederlandse imamopleiding. Sterker, enkele personen en religieuze organisaties, die nauw betrokken zijn bij de opzet en inrichting van de Nederlandse imamopleiding, onderhouden een actieve band met het Marokkaanse ministerie van Religieuze Zaken en/of zijn loyaal aan de instructies van Rabat.

Wat nog wel steeds gebeurt is dat ieder jaar -m.u.v. laatste twee jaar als gevolg van coronamaatregelen- met de ramadan een toenemend aantal imams uit Marokko wordt geïmporteerd, met subsidie en instructies van de Marokkaanse overheid. Niet de Nederlandse moskeekoepels, maar de Marokkaanse overheid is de zendende instantie.

De invloed van het Marokkaanse regime op de Marokkaanse Europeanen vormt ook een bedreiging voor de Nederlandse en Europese belangen. Met propaganda op sociale media heeft Marokko de wereld van beïnvloeding steeds meer ontdekt. De diaspora lijkt een instrument te worden van koehandel en chantage jegens Nederland en andere Europese landen.

Uit bovenstaande wordt hopelijk duidelijk dat ongewenste buitenlandse inmenging niet alleen een veiligheidszaak van de NCTV en de AIVD is, maar een zaak is die de gehele samenleving aangaat.

4. KOM NU IN ACTIE VOOR ONZE KINDEREN, KLEINKINDEREN EN DE GENERATIES DAARNA

Voor het CBS en de Nederlandse overheid worden Nederlanders van Marokkaanse herkomst alleen de eerste en tweede generatie als 'Marokkaanse Nederlanders' gezien. Vanaf de derde generatie worden het 'Nederlanders zonder migratieachtergrond'.

Voor de Marokkaanse overheid blijven Marokkaanse Nederlanders vooral Marokkanen vanwege de verplichte Marokkaanse nationaliteit. Dit geldt niet alleen voor de eerste en tweede generatie, maar ook voor de volgende generaties. Allemaal zullen ze de Marokkaanse nationaliteit krijgen en door deze klemmende omarming beperkt blijven in hun vrijheid wanneer er niets verandert.

TOT SLOT

Wij maken ons zorgen dat een onverschillige en besluiteloze houding van de Nederlandse overheid op den duur gevolgen heeft voor de verbondenheid met Nederland, identiteitsvorming van volgende generaties en zal bijdragen aan gevoelens van uitsluiting, vervreemding en ressentiment. We vrezen dat toekomstige generaties alleen een instrumentele binding zullen voelen met Nederland en een emotionele met vreemde staten die hen als een soort “vijfde colonne” inzetten. Dit zal polarisatie vergroten en de vrijheid en veiligheid onder druk zetten.

Wij nemen daarom onze verantwoordelijkheid als betrokken en bezorgde burgers. Wij informeren u, maken onze zorgen kenbaar en tastbaar en vragen u als volksvertegenwoordigers en bestuurders, actie te ondernemen en beleid te maken om Nederlandse burgers en de Nederlandse samenleving te beschermen tegen de directe en indirecte effecten van ongewenste/onwenselijke inmenging door de Marokkaanse staat.

WIJ DOEN DAAROM DE VOLGENDE AANBEVELINGEN

- Durf op te komen voor (autonoom) burgerschap van Marokkaanse Nederlanders, durf te kiezen en te investeren in hun Nederlanderschap en weerbaarheid;
- Doe nader onderzoek naar de werkwijze en de impact van de lange arm van Marokko zoals er ook lopend onderzoek door het WODC wordt gedaan naar de lange arm van Turkije. Hierbij dient ook aandacht besteed te worden aan het diasporabeleid van Marokko;
- Stel een jaarlijkse monitor in naar activiteiten van statelijke actoren van Marokko en andere autoritaire landen en informeer de Tweede Kamer erover.
- Geef niet alleen expliciete aandacht voor beïnvloeding door Marokko in AIVD-publicaties/rapportages, maar neem het ook mee op andere beleidsterreinen.
- Stel – en handhaaf- gedrags- en integriteitscodes op voor gezagsdragers (bestuurders, volksvertegenwoordigers en ambtenaren); wanneer een gezagsdrager een dubieuze uitnodiging krijgt van een vertegenwoordiger van de Marokkaanse overheid, dan moet dat gemeld worden en daar achteraf verslag van worden gedaan;
- Eis meer transparantie over financiering, bijvoorbeeld in het geval van de komst van de (reiskosten van de) imams die tijdens de ramadan naar Nederland komen;
- Overweeg een verbod op de komst van imams uit Marokko en op religieuze organisaties met nauwe banden met Marokkaanse statelijke actoren. Voorkom bemoeienis van andere landen, waaronder Marokko, met een Nederlandse imamopleiding;
- Zorg ervoor dat de Marokkaanse overheid financiële obstakels voor Marokkaanse Nederlanders opheft, zodat zij hun tegoeden naar Nederland kunnen overboeken wanneer zij dat willen, waarmee de gedwongen verbondenheid van velen opgeheven wordt;
- Besteed aandacht aan de lange arm van Rabat via lopende interventies van de landelijke overheid zoals de Taskforce Problematisch gedrag en ongewenste buitenlandse financiering;
- Bied actieve steun aan en bescherming van personen die zich geïntimideerd en bedreigd voelen door Marokko en zet hun vrijheid en veiligheid hoger op de agenda;
- Investeer in voorlichting, bewustzijncampagnes en scholing over buitenlandse beïnvloeding aan politieke partijen, instituten, organisaties. Maak burgers weerbaarder door uit te leggen wat de doelen en strategieën van buitenlandse, autoritaire staten zijn.

Achtergrond en duiding

1. ACTUALITEIT

Onder leiding van de Marokkaanse koning Mohammed VI werd eind mei 2021 door de Commission Spéciale sur le modèle de Développement (CSMD) een rapport gepresenteerd, waarin opnieuw werd benadrukt dat “Marocains du Monde” (MDM) van groot belang zijn voor de ontwikkeling van het land. De Marokkaanse diaspora (ruim vijf miljoen mensen) moet daarom volgens het rapport gemobiliseerd worden voor de strategische prioriteiten van het land, voor de technologische en economische ontwikkeling, maar ook voor de internationale verspreiding van de Marokkaanse cultuur. Overigens werden in de CSMD ook personen van buiten Marokko benoemd, waaronder uit Nederland.

Het gaat allereerst om een economisch belang: alleen al via de formele kanalen is in 2020 ongeveer 7 miljard euro (68 miljard MD) overgemaakt door de Marokkaanse diaspora naar Marokko. In vergelijking met 2019 is de overmaking met 5% toegenomen. Dit was niet verwacht: het Marokkaanse bureau voor de statistiek had een daling voorspeld in verband met de coronacrisis. Het is voor de toekomstige betalingsbalans van het land van groot belang dat ook nieuwe generaties geld aan het land blijven overmaken en blijven investeren.

Om de binding van de Marokkaanse diaspora te faciliteren stelt de CSMD onder andere voor een “MDM-databank” op te zetten die toegankelijk is voor particuliere en openbare Marokkaanse instellingen. Daarnaast worden extra investeringen voorgesteld om de culturele en immateriële banden met de MDM's te consolideren en te versterken. De uitvoering hiervan ligt in handen van het ministerie van Buitenlandse Zaken, het ministerie van Religieuze Zaken, de Raad van de Marokkaanse gemeenschap in het buitenland (CCME), de Stichting Hassan II en een nog op te richten Marokkaans agentschap voor culturele actie in het buitenland. Marokko geeft tientallen miljoenen uit aan het onderhouden van contacten met de diaspora.

2. WAT ZIJN DE MAROKKAANSE BELANGEN?

Het rapport van de CSMD past in een lange traditie. De Marokkaanse overheid heeft zich altijd intensief met de Marokkaanse diaspora bemoeid. Hiervoor heeft zij verschillende redenen:

- Het garant stellen van inkomsten uit de diaspora en het aantrekken van hooggekwalificeerd kader voor investeringen in het land, (wetenschappelijke) kennis en internationale netwerken.
- In stand houden van de machtspositie van het regime en tegengaan of inkapselen van kritische en oppositionele geluiden van de diaspora. Zorgelijk hierbij is hoe deze critici vaker bedreigd, geïntimideerd en weggezet worden als vijanden en verraders van het vaderland.
- De diaspora inzetten t.b.v. het buitenlands beleid, zoals bijvoorbeeld zeer recent het geval was toen de diaspora werd opgezet kritisch te zijn tegen Spanje dat medische hulp bod aan Brahim Ghali, leider van Polisario, de onafhankelijkheidsbeweging voor de Westelijke Sahara.
- Verspreiding van wat men als Marokkaanse cultuur beschouwt en het versterken van patriottisme onder migrantengroep.
- Verspreiding van de Marokkaanse vorm van de malikitische islam met de Koning als ‘Amir Al-Muminin’, leider van de gelovigen. Door deze titel te gebruiken wordt benadrukt dat de heerschappij van de koning een onschendbare religieuze basis heeft, die teruggaat tot de profeet Mohammed zelf.
- Verder is de groei van het aantal kritische stemmen en oppositionele geluiden in het buitenland een doorn in het oog van het Marokkaanse regime. Zo heeft Nederland de activisten van Hirak (protestbeweging in de

Rif) erkend als vluchtelingen en dit geldt voor meer landen. Dit is voor het regime onverteerbaar omdat het land meer dan twee decennia gezien werd als een veilig land waar mensenrechten worden gerespecteerd en waar democratie en rechtsstaat zich in goede richting ontwikkelen.

3. MIDDELEN, MECHANISMEN EN TACTIEKEN

3.1. EENS EEN MAROKKAAN, ALTIJD EEN MAROKKAAN

Nederlanders van Marokkaanse herkomst zijn en blijven Marokkanen voor Marokko. Van hun Marokkaanse nationaliteit kunnen ze geen afstand doen. Dit geldt niet alleen voor de eerste en tweede generatie, maar ook voor de volgende generaties. *“Het eens een Marokkaan altijd een Marokkaan”* is het ultieme middel van Marokko om de diaspora (en zijn/haar nazaten ook) in het gareel te houden en te instrumentaliseren voor statelijke belangen. De statelijke dreiging via diasporapolitiek wordt ook bevestigd door het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC).

BESTUURLIJKE ORGANISATIE

In de geopolitieke arena en het buitenlandbeleid van Marokko krijgt de diaspora een prominente rol in het verdedigen en uitdragen van de belangen van de Marokkaanse staat. Het is om deze reden dat de Marokkaanse overheid het ministerie van de Wereld-Marokkanen onder het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft gebracht. Vanuit Marokko gezien is deze strategie niet onlogisch, veel “onderdanen” bekleden immers invloedrijke posities in het Westen.

3.2. SPIONAGE, BEDREIGING EN INTIMIDATIE

SPIONAGE

In 2008 bleek een Rotterdamse agent met Marokkaanse afkomst te hebben gewerkt voor de Marokkaanse politie. Hierover ontstond grote commotie in de Tweede Kamer. Naar aanleiding daarvan bracht de overheid een nota uit over spionagepraktijken van Marokko en hoe de weerbaarheid van ambtsdragers versterkt kan worden. De Nederlandse regering sprak toen Rabat aan op deze gang van zaken.

Recentelijk zijn vooral spionageactiviteiten van de Marokkaanse geheime diensten in België en Spanje bekend. Hierbij gaat de inzet van geheime diensten, instituten voor diaspora en de religie hand in de hand. De Belgische Staatsveiligheid heeft in haar jaarverslag melding gemaakt van de dreiging van deze buitenlandse inmenging.

Marokko zet spionageactiviteiten ook in via spyware. Een consortium van verschillende mediaorganisaties in samenwerking met Forbidden Stories en Amnesty International onthulden deze zomer het Pegasus-schandaal. Veel doelwitten, waaronder journalisten, advocaten, tegenstanders van het regime, maar ook Franse diplomaten en hooggeplaatste politici werden bespioneerd.

BEDREIGING EN INTIMIDATIE

Toen de protestbeweging Hirak zeer actief was in Marokko, werd in Nederland meerdere ondersteuningsacties gehouden. Het Marokkaanse regime bleek een lijst bij te houden van de organisatoren van die ondersteuningsacties.

De lange arm van Rabat bleek ook bij demonstraties en bijeenkomsten in Nederland. Verschillende ooggetuigen betrapten informanten van Marokkaanse ambassade en consulaten op het fotograferen en filmen van betogers tijdens demonstraties. Ook hebben veel Hirak activisten die deelnamen aan enquêtes aangegeven niet naar Marokko te willen gaan uit angst daar opgepakt te worden.

Verder is bij ons een verhaal van een gevluchte activist bekend. Toen deze politieke vluchteling in een AZC terecht kwam, werd deze persoon geconfronteerd met een Marokkaanse informant. Nadat de betrokkene melding maakte van deze ervaring, zijn maatregelen getroffen. De betrokkene werd overgeplaatst naar een andere AZC-locatie.

3.3. SUBTIELE VORMEN VAN MOBILISERING EN INKAPSELING

Marokko kiest steeds nadrukkelijker voor de strategie om de diaspora via zachte krachten te mobiliseren voor de statelijke belangen door enerzijds Marokko' doctrine en nationalisme (Allah, Natie en de Koning) explicieter op de voorgrond te presenteren en anderzijds neemt zij actief pogingen en initiatieven om te onderstrepen dat de diaspora een integraal en ondeelbaar deel is van Marokko. In bestuurlijke termen spreekt men Rabat over de 13de regio.

FÊTEREN EN INKAPSELEN VAN SUCCESVOLLE MAROKKAANSE NEDERLANDERS

Geslaagde en opvallende personen worden door Marokko graag in het zonnetje gezet. Een recent voorbeeld hier is de onderscheiding van Sanna Elkadiri, die in Nederland als eerste burger een vaccinatie kreeg. In dit interview zegt ze: *“Ook vanuit Marokko heb ik enorm veel reacties gehad. Dat ik mij als Nederlandse van Marokkaanse origine als eerste heb laten vaccineren heeft een enorme boost gegeven aan de vaccinatiebereidheid daar. Ik kreeg een mailtje van de koning van Marokko en een onderscheiding. Ik ben daar neergezet als held.”*

De kickbokser Imad Hadar werd ook getarget door de Marokkaanse ambassade. Hij verklaart in een Rotterdamse krant dat hij een persoonlijke brief van de koning Mohammed VI kreeg om hem succes te wensen.

Ook het warme onthaal van de 12-jarige Amira Tahri door twee Marokkaanse consul-generaals bij haar aankomst in Nederland, spreekt boekdelen. De jonge getalenteerde kickbokser, die voor de vijfde keer wereldkampioene is geworden, komt vanaf haar negende leeftijd uit voor Marokko.

Op het eerste gezicht lijken dit soort acties niets anders dan onschuldige felicitaties. Als het een keer zou zijn gebeurd bij een bijzondere prestatie of bij een belangrijke benoeming, zouden wij hieraan geen aandacht besteden. Echter, hier is sprake van een patroon met een motief. Na het eerste 'onschuldige' felicitatiebericht volgen meestal meer acties. Gefêterde personen worden daarna uitgenodigd voor andere activiteiten in Nederland om vervolgens in te gaan op verzoeken het 'eigen land' een dienst te bewijzen en de nationale belangen te verdedigen. Hierbij wordt personeel van ambassade en consulaten ingezet, maar wordt ook gebruik gemaakt van media, moskeebesturen en imams, migrantenorganisaties, culturele organisaties, sporters en de laatste jaren ook steeds meer van influencers en (sociale) media.

POLITIEK

Marokko benadert heimelijk personen op politieke en maatschappelijke sleutelposities. Na de installatie van CCME in 2008 is met veel activiteiten gepoogd politici, journalisten en andere invloedrijke personen aan Marokko te binden. Ook hier geldt dat er sprake is van eenrichtingsverkeer. Leden van de CCME die spijt hebben en afstand nemen van de raad, blijven formeel lid van de raad.

Er zijn situaties bekend waarbij volksvertegenwoordigers (landelijk en lokaal) op kosten van de Marokkaanse overheid verleid zijn om deel te nemen aan bijeenkomsten en festiviteiten zoals het Troonfeest in Marokko en in Nederland. Sommigen hebben bedankt en anderen zijn wel ingegaan op de uitnodiging.

Verder is recent geconstateerd dat een aantal politici door de Marokkaanse vertegenwoordiging gevraagd zijn het standpunt van Marokko inzake de omstrede Westelijke Sahara in de eigen partij of in het Europees Parlement te bepleiten. De kwestie Westelijke Sahara wordt de laatste tijd door Marokko actief aangekaart in Europa. Dit heeft geleid tot conflicten met Spanje en Duitsland. Ook mobiliseert Marokko de diaspora via de zogenaamde parallele diplomatie strategie. Met demonstraties, (online) activiteiten, steun aan organisaties en trainingen in Europese talen, probeert Rabat haar lezing inzake de Westelijke Sahara kracht bij te zetten.

Tot slot zien we dat Rassemblement National des Indépendants (RNI), de partij van premier Akhannouch ook ambitieuze plannen heeft met de diaspora. Anis Birrou, prominent partijlid en voormalig ex-minister van 'Marokkanen in het buitenland' is verantwoordelijk gesteld voor de oprichting van politieke afdelingen en netwerken (vrouwen, jongeren en ondernemers) in Europa. In een aantal landen zoals Frankrijk, Italië, Duitsland en Spanje is deze partij erin geslaagd parallele structuren op te zetten.

3.4. ECONOMISCHE BANDEN

Zoals al gezegd is vertegenwoordigt de diaspora een belangrijke financiële bron voor Marokko. De jaarlijkse overmakingen vertegenwoordigen bijna 7% van het BNP. Het grootste deel van de overmakingen wordt door de diaspora besteed aan consumptie en de aankoop van het vastgoed. De Marokkaanse projectontwikkelaars en de vastgoedondernemers spelen handig in op deze situatie. Zo wordt in meerdere vestigingslanden de zogenaamde SMAPEXpo gehouden. Deze expo is vooral gericht op het verkopen van vastgoed in Marokko. Het wordt wel omkleed met allerlei festiviteiten op het gebied van fashion, muziek en de Marokkaanse keuken. De eerste in Expo in Nederland is in 2013 in de RAI Amsterdam gehouden. Hierna is dit event meerdere keren in Nieuwegein herhaald.

De Marokkaanse overheid tracht al jaren de diaspora aan te moedigen om te investeren in het land. De overheid wil graag het bedrag aan investeringen laten groeien. Hiervoor heeft de overheid verschillende maatregelen getroffen en agentschappen opgezet, zoals FINCOME (Forum International des Compétences Marocaines à l'Étranger), MeM (Marocains Entrepreneurs du Monde) en Maghrib Entrepreneurs.

In dit kader probeert de Marokkaanse overheid steun te krijgen van de EU en de afzonderlijke EU-leden, zoals recent gebeurde met België. De Marokkaanse overheid is van mening dat investeringen van de diaspora een belangrijke economische factor zullen zijn voor het herstel van de Marokkaanse economie na de coronacrisis.

Een ander mechanisme van controlepolitiek is het opwerpen van financiële obstakels. Marokkaanse Nederlanders die een rekening hebben op een Marokkaanse bank kunnen hun kapitaal niet overboeken naar hun Nederlandse rekening. Andersom is dat wel het geval. Deze situatie belet vrijwilligheid, wederkerigheid en bestendigt grip van Marokko op de diaspora. Hoewel dit onderwerp in 2008 in de Tweede Kamer was aangekaart en de Marokkaanse regering beterschap had beloofd, is daar uiteindelijk weinig gekomen van die belofte.

3.5. SPORT EN JEUGD

Marokko hanteert een actief scoutingbeleid om getalenteerde sporters op te sporen en in te lijven. Met name voetballers en vechtsporters genieten veel belangstelling vanwege hun status en aantrekkingskracht op grote groepen jongeren. In 2018 bevatte de selectie van het Marokkaanse voetbalelftal de meeste spelers die in een ander land geboren waren: 17 van de 23 selectiespelers waren afkomstig uit de diaspora.

In Nederland, maar ook in andere Europese landen zijn scouts actief die voetbaltalenten volgen, begeleiden, zich als makelaar opstellen, met de ouders in contact staan en de keuze voor Marokko bepleiten. Inpraten op de familie en op gevoelens van loyaliteit is een beproefde methode.

Bovendien kennen we verhalen waarbij de Marokkaanse voetbalbond goederen (geld en vastgoed) in het vooruitzicht stelt. Er is een casus bij ons bekend waarbij een bekende voetballer 400.000 euro aangeboden kreeg in ruil voor de keuze voor de Atlas Leeuwen. Een andere zaak die twee jaar geleden opviel was de PSV-er Mohammed Ihattaren: met verschillende tactieken werd geprobeerd hem voor het Marokkaanse voetbalteam in te lijven. Zo bood de Marokkaanse bond de familie Ihattaren aan om de kosten voor de begrafenis van de overleden vader te betalen.

Marokko investeert ook in de jongere generaties die maatschappelijk actief zijn. Ze worden rechtstreeks benaderd voor bijeenkomsten met de ambassadeur en consuls en met Marokkaanse Nederlanders, die al tot het netwerk van de Marokkaanse staat behoren. Voor een bijeenkomst drie jaar geleden in Zuidland bij Rotterdam heeft elk van de vier consulaten 50 namen van Nederlandse, maatschappelijk succesvolle jongvolwassenen 'aangeleverd'. Tijdens de bijeenkomst was er een panelgesprek met het thema 'Het beeld van Marokkanen in de Nederlandse media'. In dit filmpje van de Marokkaanse zender MRE24 is goed te zien wat de jongeren hebben 'meegenomen' van deze bijeenkomst. Marokko kapitaliseert op (gevoelens van) uitsluiting, racisme en islamofobie onder Marokkaans-Nederlandse jongeren. Deze benadering staat haaks op wat Marokko steeds pretendeert: de integratie in het 'vestigingsland' te steunen en radicalisering tegen te gaan.

3.6. CULTUUR EN RELIGIE

Marokko beschouwt de Marokkaanse cultuur en de Marokkaanse, malikitische islam met de Koning als 'Amir Al-Muminin' (leider van de gelovigen) als onvervreembare elementen van de nationale identiteit.

In de laatste jaren is vooral de rol van de Marokkaanse islam meer op de voorgrond gekomen in de diaspora politiek. Deels als antwoord op de groeiende invloed van het salafisme en de politieke islam en de gevaren daarvan zoals radicalisering en terreuraanslagen. Maar deels is de interesse voor religie van Marokko van groot politiek en spiritueel belang: als leider van de gelovigen is de koning niet alleen wereldlijk, maar ook religieus leider, waarmee zijn autoriteit en onaantastbaarheid verder wordt benadrukt.

De religieuze diplomatie, verloopt via een veelheid aan activiteiten: de oprichting van een Europese raad van schriftgeleerden, export van imams tijdens de ramadan en het financieren van activiteiten in moskeeën en moskeefinanciering. Ook worden sommige moskeeën en religieuze leiders ingezet voor politieke en religieuze lobby. Het kan gaan om het uitgeven van een verklaring waarin de loyaliteit aan de Marokkaanse koning wordt benadrukt; het prijzen van de Marokkaanse koning, het bijwonen van Marokkaanse festiviteiten in Marokko en in Nederland, het bieden van een podium aan de Marokkaanse ambassadeur of consul-generaals om in contact te komen met de 'gemeenschap' etc..

In deze strategie zien we de opvallende opkomst van instituut Dar El Huda in Amsterdam Osdorp -naast andere religieuze centra zoals de El Kabir moskee- als (nieuwe) spreekbuis van de Marokkaanse islam. Recent

viel de Marokkaanse ambassadeur in een online sessie bij instituut Dar El Huda de leden van de Nederlandse Tweede Kamer aan.

3.7. MEDIA EN SOCIAL MEDIA

De Marokkaanse ambassade beschikt over een bekend netwerk van journalisten, fotografen en cameramensen die de content voor de Marokkaanse nieuwszenders aanbieden. Daarnaast opereren in Nederland enkele Nederlandstalige en Arabischstalige nieuwssites die het officiële nieuws uit Marokko op hun platforms beschikbaar stellen. Zelden lees je een kritisch artikel over de Marokkaanse overheid.

Verder zien wij een grote hoeveelheid nieuwssites steeds meer actief op sociale media. Veel van deze digitale initiatieven berichten alleen over de actualiteit die in het straatje van het officiële discours past. Sommige van deze nieuwsgroepen zijn niet vies van het delen van fakenews, desinformatie en intimidatie van personen die zich kritisch opstellen jegens de Marokkaanse staat.

Deze nieuwsgroepen worden opvallend actiever wanneer de belangen van de Marokkaanse staat in het geding zijn. Dit zagen wij bij de solidariteitsacties met de Hirak, maar ook recentelijk met de spanningen tussen Marokko en Spanje/EU. Deze online platformen jagen een zeer nationalistisch sentiment aan. In hun ogen is kritiek op de Marokkaanse overheid synoniem aan de kritiek op de bevolking en het land.

Een fenomeen dat zijn intrede thans doet op sociale media is Moorish Movement. Deze online beweging, met veel vertakkingen en anonieme aanjagers ook uit Europa, poogt een ultranationalistisch profiel van Marokko te vergroten. Ook in Nederland kent deze beweging volgers.

Een ander fenomeen dat we zien heeft betrekking op de agressieve aanvallen op opinieleiders, (burger)journalisten, activisten en online tegengeluiden. Met trollen, maar ook door deze kritische stemmen te melden bij Facebook bijvoorbeeld. Hacking, vormen van intimidatie, infiltratie en tegenwerking zijn ook manieren om het digitale tegengeluid te dwarsbomen. ArifNews en Amnos TV zijn voorbeelden van kritische kanalen die vaak het doelwit zijn van acties geleid door entiteiten gelieerd aan de Marokkaanse staat.

De aanval op kritische stemmen heeft een nieuwe dimensie erbij gekregen. Eind 2020 kwam een verklaring van Marokkaanse politie- en veiligheidsdiensten naar buiten waarbij zij een aanklacht hebben ingediend tegen kritische burgers die in het buitenland wonen.

De intimiderende werking van deze aanklacht is niet te verwaarlozen. Kort daarop werd de Amerikaans-Marokkaanse youtuber Chafik Omerani bij aankomst in Rabat gearresteerd, vervolgd en veroordeeld. Freedom House waarschuwde begin 2021 in haar rapport al over transnationale repressie van tegenstanders in de diaspora.

Een ander voorbeeld is de vervolging van journalist Omar Radi, die onder meer beschuldigd wordt van spionage voor Nederland inzake de protestbeweging Hirak. Als gevolg van deze repressie zien we de angst toenemen onder kritische geluiden zowel in Marokko als daarbuiten.

4. REACTIE NEDERLANDERS VAN MAROKKAANSE AFKOMST

Hoewel Nederland een lange traditie kent van weerstand tegen de lange arm van Rabat -bij verschillende generaties en gebeurtenissen- lopen de opvattingen over de onwenselijkheid en schadelijkheid van de tentakels van Marokko uiteen.

Voor het grootste deel van de Marokkaanse Nederlanders is de relatie met Marokko emotioneel of instrumenteel. Marokko is voor hen een vakantieland, het land dat ze liefhebben, waar hun roots liggen, waar ze nog familie en vrienden hebben. Zij ervaren de Marokkaanse bemoeienis en de corruptie in Marokko meestal als een gegeven en laten zich verder liever niet uit over politiek of religieus gevoelige kwesties. Daarnaast mist een groot deel van de nieuwe generaties kennis en ervaring om de beïnvloedingstactieken van de Marokkaanse overheid te herkennen en te duiden. Velen associëren toenadering door de Marokkaanse vertegenwoordiging niet met de lange arm of de belangen van het Marokkaanse regime, maar zien dat eerder als blijk van erkenning en waardering. Het sentiment van uitsluiting en discriminatie dat een deel van Marokkaanse Nederlanders in Nederland ervaart, werkt de greep van de lange arm in de hand.

Een kleiner deel van de Marokkaanse Nederlanders laat zich fêteren door hoogwaardigheidsbekleders of vertegenwoordigers van het regime, en laten zich daarmee gebruiken als een verlengstuk van dat regime. Sommigen kiezen daar uit overtuiging voor, anderen waarschijnlijk vooral uit opportunistische redenen, bijvoorbeeld omdat ze in Marokko zaken willen doen, belangen hebben in het land en met idee rondlopen ooit definitief terug te gaan. Ook houden sommigen de optie open om in geval van nood (Plan B) naar Marokko terug te kunnen keren als gevolg van ervaren uitsluiting in de samenleving en de verrechtsing van het publieke en politieke debat.

In deze groep gaat het vaak om Marokkaanse Nederlanders met posities (politici, bestuurders, ambtenaren) die zich inlaten met het Marokkaanse regime. In veel gevallen schenden zij verordeningen en richtlijnen van hun partij, werkgever enz. Er zijn wel richtlijnen/integriteitscodes/waarschuwingen (ook vanuit het NCTV), maar het bewustzijn bij bestuurders, volksvertegenwoordigers, beleidsmakers, media en publiek is onvoldoende, dus die richtlijnen worden voortdurend met voeten getreden en dat blijft zonder gevolg.

Een derde en groeiend deel van de Nederlanders van Marokkaanse herkomst voelt zich weliswaar in meer of mindere mate verbonden met Marokko of met een specifieke regio in Marokko, maar kijkt kritisch naar het regime, de corruptie en de schending van de mensenrechten. Zij laten steeds meer en luider van zich horen en vragen hierbij steun van hun Nederlandse overheid.

Ook tekenen zij soms protest aan tegen de activiteiten van de lange arm van Rabat. Als reactie hierop voelen de betrokkenen zich genooddaakt hun openlijke associatie met de Marokkaanse overheid bij activiteiten te voorkomen en aanwijzingen zoals berichten en beeldmateriaal op sociale media te verwijderen en/of onzichtbaar te maken.

5. REACTIE NEDERLANDSE OVERHEID

Een slechte of ongelijkwaardige relatie kun je beëindigen, maar de relatie met Marokko kun je als Nederlands burger moeilijk wijzigen, laat staan beëindigen. Het Kabinet gaat ervan uit dat de contacten tussen een vreemde mogendheid en haar (voormalige) onderdanen in Nederland op basis van vrijwilligheid plaats mogen vinden. De Nederlandse overheid beschouwt deze vorm van inmenging als niet ongewenst. Daarmee ziet zij burgers met een Marokkaanse achtergrond niet als haar burgers, maar ingezetenen van een vreemd land.

De bemoeienis van Marokko met het leven van Nederlanders van Marokkaanse herkomst, kon tot 2008 nog op aandacht van de Nederlandse politiek en de veiligheidsdiensten rekenen.

De laatste jaren lijkt deze aandacht verslapt, uitgezonderd de aandacht die er van een aantal politieke partijen was voor de mensenrechtensituatie in Noord-Marokko (protestbeweging in de Rif) en de Kamerbrede steun voor het manifest Keuzevrijheid in Nationaliteit. Tot slot is Marokko summier aangehaald in het kader van de Parlementaire ondervragingscommissie naar ongewenste beïnvloeding uit onvrije landen (POCOB).

De verslaptte belangstelling voor Marokko komt mogelijk omdat het imago van Marokko sinds de eeuwwisseling en vooral na het overlijden van de vorige koning, Hassan II, positiever is geworden. Onder de nieuwe koning Mohammed VI leek het land te moderniseren en leek er sprake van een verbetering van de mensenrechtensituatie, vrouwenrechten en de erkenning van de taal en cultuur van de Amazightalige bevolking. Achteraf blijken veel van de modernisering en echter niet veel meer dan een dun laagje vernis te hebben opgeleverd, waaronder schendingen van mensenrechten, toenemende corruptie, meer kansenongelijkheid en de groei van migratie verborgen blijven.

Een andere reden voor de voorzichtige benadering van Marokko heeft ongetwijfeld te maken van de afhankelijke positie die Nederland ten opzichte van Marokko heeft als het gaat om het terugnemen van mensen zonder documenten en afgewezen asielzoekers, de aanpak van terrorisme, grensoverschrijdende drugscriminaliteit en clandestiene migratie.